

KERTTU HÄRKÖNEN

SUOT AARO HELLAAKOSKEN JA EINARI VUORELAN RUNOUDESSA

PEATLANDS AS A SOURCE OF INSPIRATION IN FINNISH POETRY

Härkönen, K. 1987: Suot Aaro Hellaakosken ja Einari Vuorelan runoudessa. (Peatlands as a source of inspiration in Finnish poetry.) — *Suo* 38:45—50, 1987, Helsinki.

The author cites examples and discusses the abundant occurrence of mires, peatlands, bogs etc. in the work of two esteemed Finnish poets, Aaro Hellaakoski (1893—1952) and Einari Vuorela (1889—1972).

Keywords: peatlands, Finnish literature

K. Härkönen, P.O.B. 233, 00121 Helsinki, Finland.

Motto: *Runon henki*

*Suolla tuulee, sumuaa,
mieli maassa mataa.
Siivin synkin kiiruhtaa
pilvet taivaan rataa,
lätäköinä kiihuu maa,
suolla sataa, sataa.*

*Soitten alakuloisten
luota löydät armaan,—
runon henki hiljainen
liikkuu siellä varmaan
huiluansa soitellen
alla taivaan harmaan.*

(Vuorela 1945)

Mottona oleva runo kuvaa yleisintä tunnetilaa, mikä soihin runoudessa yhdistyy: alakulo, apeus, surkeus, tyhjyys, kaiho, kaiken turhuus. Suot ovat omiaan näiden tunteiden symboleiksi. Samalla se kuitenkin kertoo myös, että alakuloisten soiden yllä leijuu runon henki, inspiroiden säkeiden sepittäjiä. Suokuvien runsaus tämän vuosisadan alun ja keskivaiheen suomalaisessa runoudessa ei ole mikään ihme: suot ovat suuri maisematekijä monissa osissa maata, ja metsissä ja soilla liikkuminen oli tuolloin tavallisempaa kuin nykyisin, asuihan suurin osa ihmisistä maalaismaisemissa. Kotiseutuaan Vuorela kuvaa näin:

Kotiseutuni (alku)

*Suurta suota, järven jäätä,
koleata korvenlaitaa,
taivas pieni taloin yllä,
kitumānty, kiviäitaa,
jylhä ranta, jyrkkä vuori,
harmaa pirtti, harmaa aita,
kotihaassa koivu nuori,
etähällä erämaita.*

*Muistan kaikki mustat pilvet,
satoi vettä, pälvet nousi,
muuttolintuin suuret parvet
kauas Pohjan soille sousi.
Rakeet löivät niin kuin raipat,
sitten saapui illat vienot,
pellot hukkuivat hämähäihin,
arkaa unta uinui tienot: - -*

(Vuorela 1925)

Suot runoilijoiden inspiraation lähteenä — kuulostaako kaukaa haetulta?

Runoutta harrastava Suoseuran jäsen ei kuitenkaan voi olla huomaamatta niitä lukuisia yhteyksiä, joissa suomalaiset runoilijat ottavat lauluunsa aiheita suoluonnosta. Suokuvien runsaus runoudessa sai kirjoittajan perehtymään kahden klassikon, Aaro Hellaakosken (1893—1952) ja Einari Vuorelan (1889—1972) tuotantoon suoperspektiivistä.

Selvyden vuoksi mainittakoon, että kyseessä oleva kirjoitelma kuuluu luokkaan ”runoudentutkimusta rupukansalle” (termi: H. Taanilan Kirjapäiväkirja, Yleisradion 2-verkko, 29. 3. 1987), ei siis perinteiseen kirjallisuudentutkimukseen. Asiantuntijat älkööt pahastuko amatöörimäistä otetta!

Kotiinpaluu-runossaan Vuorela maalailee (alkua):

*Metsät, niityt, rämeet, nevat ruskeat,
järvet, laaksot, vuoret, jyrkät kukkulat,
kylät, kiviaidat, peltotilkukset,
talot pienet, köyhät, köyhät ihmiset: - -*
(Vuorela 1933)

Ankeus ja apeus vallitsevat suomalaisemia. Seuraavassa otteita tavanomaisen murheellisista suokuvauksista:

Sade

*Sade orpojen soitten yllä soi
kuin nyyhkytys murheen syvän.
Sen kuulen kiihtyvän itkuksi,
taas itkusta hiljentyvän.*

*Suo orpo mun sydämeni on
käy loputon nyyhkytys siellä
kuin sateen itku viluinen
suon ylitse vievällä tiellä.*
(Vuorela 1925)

*Sonetin tämän äsken kirjoitin,
kuin metsämiilu sisältä mä paloin,
mä istuin yksin, raskain mielialoin
ja kummallisoin, tummin unelmin.*

*Mä aivan lakkaamatta huokailin,
kuin rannatonta sumumerta haloin.
Ja toivontähti tuikki himmein valoin
kuin köyhän miehen lamppu jossakin.*

*Nään: edessäni aavat aukeavat,
suot hämärtyvät, nevat vailla rantaa.
On raskas tietämisen tuska kantaa.*

*Sen alle monet, monet raukeavat.
Ei mitään paina säkillinen santaa,
kun Unohduksen maahan polku antaa.*
(Vuorela 1934)

Prologi

*Rämeitä ja soita,
nevaa, takamaita.
Kiertää vainioita
korven kolkko laita.
Sammal polut peittää.
Olo on kuin unta.
Vuodet vierii, heittää
hiuksiini lunta.*

*Riutuu rinnan alla
muudan muistorukka.
Tuvan ikkunalla
kasvaa unhon kukka.*

(Vuorela 1944)

Surkeuden kuvilla voi toden teolla jopa herkutella:

Suo

*Käy suolla iltatuuli viluinen,
ja vaivaiskoivut hiljaa kahisee.
Käy taivas äänettömään pilvehen,
suon ulapoilla männyt himmenee.
Yö, sumu peittää kaikki mättähät,
vain tulvavesi kiilumahan jää,
ja niittyvillain tupsut valkoiset
kuin ehtootuulen nopsat kápälät.
Pois pesällensä tuuli häviää
ja alkaa loputtomat satehet.*

*Mun sieluni on aava rahkasuo,
sen ylle epätoivo puhalttaa;
sen taivahalle murhe pilvet luo
ja tuuli repii tuskan kanervaa.
On ympärillä rimmet pettävät.
Vain kyyneleet jää silmiin kiilumaan
kuin varpuihinsa kurjen karpalot.
Ja aatokset — nuo pedon kápälät —
ne repii sydäntäni, saalistaan
kuin ihmiskuntaa vihat, kohtalot.*
(Vuorela 1927)

Suolla

*Minä harhaan suurella suolla,
sen kattona pilvet on.
On raskas harteilla taakka,
elon räme on rannaton.
Vain varpujen valitus kuuluu,
minun sieluni murheeseen.
Yön pimeys korvet peittää
ja nevojen sammaleen.*
(Vuorela 1948)

Synkkyys, vaikkakin vallitseva, ei kuitenkaan ole soiden koko kuva. Köyhyys ja rikkaus kulkevat rinnan, kuten seuraavassa Hellaakosken runossa:

Suolla

*Rämettä, rahkasuota,
nevaa upottavaa.
Tule ei niiden luota
yhtään tuttavaa,*

*tulee vain tuulhenki
vakavan vaitelias,
nevojen harmaittenki
ainoa asukas,
sylistään, tietämättään,
ylleni varistaen
tuoksuvan pursumättään
köyhän rikkauden,
kantaen äänenkin jostain
luhdalta, kauempaa,
missä siipea nostain
kuovi kiljahtaa.*
(Hellaakoski 1946)

Omalaatuista suoympäristön kauneutta henkii myös Vuorelan runo Suonhaltia, josta seuraavassa otteita:

*Kerran suolla näin viitan
kirkkaanhohtavan, valkeen,
laineina hulmuavan
käydessä tuulien palkeen.
Haltia mättäällä istui
luonansa siivekäs karja. (- - -)
Haltian silmä katseli
hyvällen hentoja puita,
joist' oli monet jo kuolleet.
Niinkuin valjuja luita
oksia töröttö maasta.
Silmäke kimalti hiljaa
suolla, josta jo nousi
sumua, yöttären viljaa.*

Haltia puhaltaa pieneen huiluunsa ja —

*Nousi punainen kuu
verkkään laelle vuoren,
hopeoi jokaisen mättään,
jokaisen suomännyn kuoren,
valaisi etäisen metsän,
rähmäiset suonsilmät peitti,
niinkuin ystävä ystävän
ylitse viittansa heitti.*
(Vuorela 1944)

Soihin liittyy runoissa myös elämisen riemua. Voimakkaimmin tämä ilmenee lukuisissa kevätaiheisissa runoissa, joista seuraavassa esimerkkejä.

Huhtikuun tunnelma (alku)

*Metsä supattaa.
Suon syrjä sipisee.
Hangen hursti hupenee.
Vuorilla solisee vesi hopeisina nauhoina.*

*Kevät!
Huhtikuu!
Sinisenharmaa, punaisenruskea huhti-
kuu! - - -*
(Vuorela 1919)

*Avara neva kummallakin puolla.
On korkealla katto sininen.
Ja pilvet, vapauden linnut, tuolla!*
*Kuin poikasena kotiseudun suolla
—keväisin palatessa kurkien—
mä olen autuaaseen hurmaan
kuolla.*
(Vuorela 1934)

Kevätlaulu

*Luonto herää, hymyy Luoja,
liittää aavistukset,
saapuu kevät, onnentuoja,
kallit kantamukset.*

*Sirottelee vainiolle
helmiä ja kultaa,
kuovin ääni herää soille,
sade siunaa multaa.*
(Vuorela 1945)

Kevätkujeita suomalaisiin tuo satu sumuntytöstä ja tuulenpojasta:

*Suolta näkyy kaukaa
sumun harmaa asumus.
Aukee hiljaa ovi,
sumuntyttö ilmaantuu
portaille kuin henkäys.
Tuulenpoika raikas,
täynnä kevätkujeita,
tytön kutrit pöyhii,
syleilynsä kietaisee,
pyörteisiinsä hukuttaa.*
(Vuorela 1945)

Muutama unelmoiva kevätrunokin löytyy:

Korpikylä

*Korpikylät uneksuu
kevättyössä vaieten.
Metsän takaa nousee kuu
kalpea ja hiljainen.
Haaveisiinsa hämäriin
soitten rannat raukenee.
Kaikkialta ovi kirkas
äärettömiin aukenee.*
(Vuorela 1948)

Kevätyö

*Kuljen kevätyössä
tietä hämyisää.
Kaikkialta sävel
kumma heläjää.
Maasta sekä puusta
linnut piiskuttaa,
purosenkin suusta
riemu pulppuaa.*

*On kuin neva aava
hiljaa unelmois.
Puiden vanha naava
värähtelee pois.
Ihmeellinen, herkkä
rauha vallitsee,
kuu ja kuusen kerkkä
maata hallitsee.*

(Vuorela 1952)

Kauneimmillaan edellisessä runossa mainittu luonnon unelmointi on muutamassa keskikesä-aiheisessa runossa:

Mittumaari (alku)

*Valon portti hohtaa,
päivä yössä lymyää;
kukkuloille polut johtaa,
laakso rauhaa hengittää.*

*Tuuli nukkuu nurmikoilla,
metsät unta uneksuu;
sumut armaat lepää soilla,
taivas lampiin kuvastuu. - -*

(Vuorela 1933)

Siellä

*Siellä on suviöitten kuulaus
rannoilla ja soilla,
varjotonna valvoo valkeus
metsän hartioilla,*

*uomastansa kosken pauhu nous
taivasteille asti,
ilmanpielten ääriin sous ja sous
tyynen valtavasti.*

*Jossain siellä nytkin poikanen,
loihtu valtimoissa,
kummastellen nostaa askelen
itsestensä poissa.*

*alla pyörryttävän, korkean
kaikkeuden katon,
jossa vierii virsi kohinan,
ennen laulamaton,*

*kun on suviöitten kuulaus
rannoilla ja soilla,
kun on humahdellut valkeus
metsän hartioilla.*

(Hellaakoski 1946)

Syyskuvauksissa suot ja soiden sumut ovat omiaan kuvaamaan masentuneisuutta, kaiken katoavaisuutta:

Suolla sataa

*Oudon alakuloisina
syksyn pilvet mailleen mataa.
Jostain kuuluu kuikan itku.
Kaukaisella suolla sataa.
Mielen kolkkoon hämäryyteen
niinkuin liejuun toiveet vaipuu.
Mutta lepäämättä lentää
ihmeellinen lintu — kaipuu.*

(Vuorela 1945)

Syysvaikutelma

*Värvikko valjuna huokaa,
syyskuun maalarit lähti.
Pitkät pimeät saapuvat,
syttyy syysyön tähti.
Kaukana meistä on suvisten
tunteiden hellyys ja hyvyys.
Yllämme autio avaruus,
allamme ankara syvyys.
Mieli on synkkä,
harmaaksi hahmokin muuttuu.
Ihankuin tuhertais turhaa!
Ihminen töihinsä suuttuu.*

*Korpien helmasta kuuluu
tuulen hiljainen humu.
Soista ja järivistä nousee
huuruna viluinen sumu.
Talvea pakenee, pakkasta
pakenee suihkavin siivin
lentäjain parvet. — Mykkänä
metsän polkuja hiivin.*

(Vuorela 1921)

Sänkipelto

*Sänkipeltoon autioon
myykkää ikävääni itkin.
Syksyiltä kietoi maata
käsivarsin mustin, pitkin.*

*Missä seisoin, en mä tiennyt.
Sänget kantoi avaruutta
niinkuin kantaa kaiun siivet
kevätiltain ihanuutta.*

*Itkin hiljaa, ettei kuultu.
Suolta liittyi sorsan ääni
niinkuin kaunis kasvinsisar
ilottomaan elämäni.*

(Vuorela 1927)

Unelmatkin ovat syksyllä aavemaisia:

Aavelaulu

*Syksy kulkee maita,
rinteet kellastuu.
Tummuu korven laita.
Paistaa syksyn kuu.
Lampi vaaran alla
kalvas unelmoi.
Soittien ulapalla
aavelaulu soi.*

(Vuorela 1945)

Talvimaisemissa oleellisinta on odotus ja kes-
täminen pimeään ja kylmän yli.

Talvi

*Tupruttelee lunta
korpeen, vetää unta
rämeet, suuret salot,
mökit, mahtitalot.
Kukkuroillaan ovat
kujat, viimat kovat.
Ikkunat on jäässä,
kinos porraspäässä.
Muuta toivo elää,
rattoisasti helää
tiuku huolta vailla
talven takamailla.*

(Vuorela 1948)

Ihmisiä ei suomalaisiin juurikaan sovi. Suot
ovat enimmäkseen tyhjiä ja autioita.

Suolla

*Täivas pilveen peittyy,
ilta himmenee.
Autiolla suolla
varvut kahisee.*

*Lintu yksinäinen
pakoon parahtaa.
Kolkko vilu seuraa
siiven havinaa.*

*Tyhjän aavan täyttää
tumma hämäryys.
Kaiken ylle kasvaa
yö kuin iäisyys.*

(Vuorela 1945)

Soilla liikkuvien ihmisten ominaispiirteiksi ko-
rostuvat yksinäisyys ja erakoituminen. Hella-
kosken 'Yksinäisyys' on ylpeä kuvaus ankarista
elämänoloista. Suo huuruineen luo lukijalle ku-
vaa todella torjuvasta ympäristöstä.

Yksinäisyys (loppuosa)

*Täällä on kosket ja metsien maa,
polkuja, niukasti poljetuita,
nevoja, joilla johdattaa
yksinäisiä pitkospuita,
kuikan huutoa vihlovaa,
huurua ruskeavetisten soitten,
sammalta, jolle puhkeaa
kyynel kirpeä karpaloitten,
harmajan pilviverkoston
lomitse päivän pilkahdusta,
kunnes ylläsi kerran on
yö ikiautuas, silkinmusta.*

(Hellaakoski 1943)

Lopuksi sopii luettavaksi ja mietiskeltäväksi
Hellaakosken hiljaisen vaikuttava

Suon satu

*Turhaan turhan vuoksi
kaikki tapahtuu.
Hiljaisuuden luoksi
kasvoi koivupuu
laitaan suuren suo-maan,
jossa lahotaan
harmajainsa huomaan
kokonaan;
nosti sinne viirin
pienen, vihreän,
yli soitten piirin
sammal-sileän.
Suuremmiksi taitaan
tulla kuin on tuo,
noussut soitten laitaan
hiljaisuuden luo.
Harmeneeko suoksi
sekin koivupuu?
Turhaan turhan vuoksi
kaikki tapahtuu.*

(Hellaakoski 1949)

Kirjoittaja jatkaa suorunojen etsintää uudem-
masta kirjallisuudesta. Olisiko runoilijoilla jotain
sanottavaa esimerkiksi ojiakoista ja muuttumista?

Epilogi

*Kohtaloni kannan
niinkuin mätäs suolla.
Muistojeni annan
unhon helmaan kuolla.
Peittäköhön hanki
polun, jonka polin.
Unelmien vanki,
runoilija olin.*

(Vuorela 1944)

LÄHDELUETTELO

Hellaakoski, A. 1977. Runot. 4. p. WSOY, Juva. 579 s.
 Alkuperäiset kokoelmat:
 Uusi runo 1943.
 Huojuvat keulat 1946.
 Hiljaisuus 1949.

Vuorela, E. 1979. Runot. 2., laajennettu painos. WSOY, Juva. 461 s.

Alkuperäiset kokoelmat:
 Huilunsoittaja 1919.
 Keväthartaus 1921.
 Varjoleikki 1925.
 Täältä kaukana 1927.
 Korpirstas 1933.
 Kullanhuutoja 1934.
 Unhon kukka 1944.
 Tie ja vaeltaja 1945.
 Korpien takaa 1948.
 Veräjät 1952.

SUMMARY:

PEATLANDS AS A SOURCE OF INSPIRATION IN FINNISH POETRY

The abundance of mire-related words and titles in Finnish poetry aroused the author's interest to look into the occurrence and symbolic value of mires, peatlands, bogs etc. in the work of two esteemed poets, Aaro Hellaakoski (1893—1952) and Einari Vuorela (1889—1972). In a country like Finland, with 1/3 of its area covered by peatland, this idea is not as far-fetched as it may sound! Peatlands were an obvious source of inspiration. The peculiar beauty of deserted peatland areas has often influenced writers.

The poems discussed were written in the first five decades of this century. Mires were often mentioned especially in the poems by Vuorela. Most commonly mires were used in connection with gloominess, misery, emptiness, sadness and a feeling of the futility of it all. Some freely translated examples:

*—My soul, it is like an orphan bog
 with an eternal sound of sobbing
 like the chilly weeping of falling rain
 on the road that crosses that bogland.*

*—My soul, it is like an open bog
 onto which despair is blowing;
 and sorrow brings forth clouds on its sky
 and wind tears heather — my pain there.
 Around, I see the deceitful starks.
 Just tears stay glistening in my eyes
 like the cranberries that stay on their shrubs.
 And ideas — those beastly paws —
 they tear my heart, their prey
 as the wraths and the fates tear mankind.*

*—I'm wandering on a large mire
 with clouds in the sky as the roof.
 I'm burdened by a weight so enormous
 the mire of life has no end.*

*All I hear in this sorrow of my soul
 is the sound of the lamenting shrubs.
 Darkness of night will cover the woods
 and the mosses of open bog.*

Apart from the general *tristesse*, mires are also the scenes of spring euphoria with running and flooding waters and arriving birds. Other seasons have also been there reflected.

It would be interesting to find out how poets in their work have reacted to the large-scale, many-sided utilization of peatlands that has occurred in Finland since the 1950's.

Received 27. IV. 1987

Approved 11. VI. 1987